

## Oponentní posudek disertační práce Jana Zámečnicka Literatura jako realizace a model. Teologická reflexe beletrie u Dorothee Sölleové a Dietmara Mietha

Vypracoval: Doc. Pavel Hošek Th.D.

Ve své disertační práci se Jan Zámečnick pokouší systematicky sledovat teologicko-etickou reflexi krásné literatury u dvou vybraných autorů (D. Sölleová a D. Mieth). Výběr obou autorů je dobře zdůvodněný (oba se zabývají jak teoretickými úvahami o vztahu etiky a literárního umění, tak teologicko-etickými interpretacemi jednotlivých děl). Výhodou Zámečnickova výběru je také skutečnost, že (evangelická) Sölleová a (katolík) Mieth vycházejí z různých konfesních tradic, vedle mezioborového zaměření práce má tedy Zámečnickova studie také ekumenický rozměr.

Analýza relevantních děl obou autorů (na pozadí obecnějšího diskursu o působení literárních děl a o vztahu literárního umění a etiky) je doplněna jejich vzájemnou, heuristicky plodnou komparací. Zámečnick zároveň v kapitolách věnovaných oběma teologům podává stručný nástin jejich celkového myslitelského profilu, jedná se tedy o jakési stručné portréty, tvořící pozadí a předivo souvislostí pro základní tematické zaměření práce.

V exkurzech a vložených dílčích sondách Zámečnick podrobněji rozpracovává klíčová témata, orientující teologicko-etickou reflexi obou vybraných myslitelů (např. analýza teologie smrti Boha a pojetí mystiky u Sölleové, obsáhlý rozbor jednotlivých pojetí narativní teologie u Mietha). Ve shrnujících rekapitulacích konstatuje také nekonzistentní, problematické a sporné rysy myšlenkové stavby a metodických postupů obou sledovaných teologů (zejména Sölleové).

Cennou součástí oddílů věnovaných oběma teologům je podrobná rekapitulace jejich vlastních interpretací konkrétních literárních děl, jimiž se názorně ilustrují teoretické principy, na jejichž základě oba autoři dokládají teologicko-etickou relevanci literárních děl.

Nevýhodou takto široce pojatého tematického a metodického zaměření práce je nebezpečí jisté roztržičnosti, přílišné rozvětvenosti a „přeplněnosti“ výsledné studie, kterému se autorovi ne vždy podařilo úspěšně čelit. Snaží se sdělit příliš mnoho, místy na úkor lineárního rozvíjení argumentace a přehledné architektury práce. Méně by v této souvislosti bylo více, práce je vynikající a velmi přínosná, přesto však místy působí dojmem, že se autor za každou cenu snaží „prodat“ všechno, co zjistil. I to, co bezprostředně nesouvisí s hlavní osnovou badatelského projektu.

V závěrečné, syntetizující kapitole Zámečnick podává typologii základních teologických přístupů k literatuře a umění vůbec (náboženská přívětivost, křesťanská diskriminace, křesťanská ambivalence). Teoretický rámec, vytvořený touto typologií, slouží Zámečnickovi k náležitému zařazení obou analyzovaných teologů, a tedy k dalšímu osvětlení jejich pojetí vztahu teologické etiky a literatury.

V této části práce Zámečnick poskytuje soubor východisek a kritérií, vhodných pro klasifikaci jednotlivých teologických přístupů k literatuře. Autoři, z jejichž prací Zámečnick v této závěrečné části vychází, se většinou vztahem teologické etiky a literatury nezabývali tak podrobně, jako Sölleová a Mieth, případně se věnovali jen teoretickým úvahám nebo jen

dílčím interpretacím jednotlivých děl. Zámečnick velmi přesvědčivě vytváří jakési panorama teologických klasifikací literárního umění a umění vůbec, poskytuje tak vhodnou typologickou škálu k dalšímu bádání v této oblasti. V tomto slova smyslu je jeho studie opravdu „mapováním“ málo prozkoumaného terénu, a tím také pomůckou a vodítkem pro další, následující průzkumy. V tom spatřuji jeden z hlavních přínosů práce.

V závěrečné rekapitulaci Zámečnick nově formuluje přínos Sölleové (a jejího pojetí realizace) a Mietha (a jeho pojetí modelu) pro teologicko-etickou interpretaci krásné literatury, ale také pro teologickou etiku jako takovou (a to právě ve světle beletrie a jejích „etických“ aspektů). Hlavní přínos Sölleové a Mietha se netýká otázky „jak hledat etiku v beletrii“, ale spíše „jak dělat etiku ve světle beletrie“. Tedy jak jí dělat „jinak“ (ne legalisticky, ne moralisticky, se smyslem pro utopické, s kreativitou, s ohledem na emocionální motivaci atd).

Zámečnickova práce je na vynikající jazykové úrovni. Zpracovává velmi široký okruh relevantní odborné literatury, stejně suverénně se pohybuje v německé i anglické jazykové oblasti, což nebývá ani u disertací běžné. Práce má přehlednou, trojdílnou strukturu, přesvědčivé (i když poněkud málo podrobné) členění. Stanovené cíle Zámečnick splnil, analýza Sölleové, Mietha, i systematizující syntéza ve třetí části jsou přesvědčivé (ač by se jistě dalo polemizovat o pořadí, typologická škála teologických přístupů k literatuře by se hodila i na začátku, alespoň ve velmi stručném shrnutí). Ale autorova volba pořadí má jistě také své oprávnění.

Jednotlivé dílčí tematické okruhy se autorovi (vzhledem k jeho erudici a množství zpracované literatury) rozebíhají do šíře, která se místy jeví neúměrná. Takto zbytnělé části práce jsou pak místy poněkud málo vzájemně propojené, jejich souvislosti jsou místy jen naznačené a nedotažené. Na jednotlivé tematické okruhy se navíc balí celé trsy podtémat a glos (některé zvící několika odstavců), což do jisté míry komplikuje orientaci v celém korpusu práce.

Práci by jistě prospělo, kdyby autor ve dvou až třech (krátkých!) větách stručně shrnul její badatelský výtěžek (nejen co chce mapovat, ale co chce tvrdit!), pak ho naznačil v úvodu, okomentoval jemu adekvátní metodologický postup, v textu práce by k němu průběžně (výslovně!) odkazoval a v závěru by jej zopakoval, včetně doložení adekvátnosti zvolené metody. Práce by tak měla poněkud zřetelnější skeleton, její základní trajektorie či vektor jejího postupu (od otázky k odpovědi) by byly srozumitelnější.

Přes naznačené výhrady považuji Zámečnickovu práci za vynikající, průkopnickou a odvážnou. Rozhodně ji doporučuji k obhajobě.

30. července 2007

  
Doc. Pavel Hošek Th.D.